

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

АГРОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

**КАФЕДРА ЕКОЛОГІЇ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА**

Кравчук Г.І.

ПРИРОДООХОРОННЕ ПАРКОЗНАВСТВО

**Методичні
рекомендації для самостійної роботи
студентів агрономічного факультету
денної та заочної форми навчання
Галузь знань: 20 «Аграрні науки та продовольство»
Освітній ступінь: «Магістр»
зі спеціальності 206 – Садово-паркове господарство**

Вінниця 2018

Природоохоронне паркознавство. Методичні вказівки для самостійної роботи студентів агрономічного факультету денної та заочної форми навчання (галузь знань: 20 «Аграрні науки та продовольство») освітній ступінь: «Магістр» зі спеціальності 206 – Садово-паркове господарство /Укладачі: доц. Кравчук Г.І. – Вінниця: ВНАУ, 2018. – 23с. 1,0 д.а. Перевидання.

Рецензент:

Прокопчук В.М. к.б.н, доцент, зав.
кафедри садово-паркового господарства,
садівництва та виноградарства

Затверджено до видання науково-методичною комісією ВНАУ протокол № 7 від 28.03.2018 р. за поданням навчально-методичної комісії агрономічного факультету протокол № 8 від 21.03.2018 р.

Викладено основні методичні рекомендації до організації самостійної роботи студентами з дисципліни «Природоохоронне паркознавство». Методичні рекомендації для виконання самостійної роботи студентами агрономічного факультету допоможе студентам засвоїти теоретичний курс і набути практичних навичок.

ПЕРЕДМОВА

Упродовж останнього півстоліття у світі чітко окреслилася тенденція масштабного наростання чисельності населення, що є однією із глобальних проблем людства. Ця проблема тісно пов'язана із станом природного довкілля, котре є основою життя на нашій планеті. У сучасних умовах екологічної кризи забезпечити для мешканців міст і сіл чисте природне середовище — складне та важливе завдання влади, територіальних громад, економіки, науки та просвіти. У його вирішенні великого значення набуває збереження існуючих штучних насаджень і решток природних екосистем у межах міст та їх зелених зон, недопущення розширення меж населених пунктів за рахунок парків, приміських лісів, природних луків, степів та водойм. Натомість особливо актуальним і безперечно необхідним має бути формування оптимальної мережі нових об'єктів садово-паркового будівництва. Такий підхід значною мірою є запорукою і засобом стабілізації, збереження і поліпшення стану навколишнього середовища, сприятливого для здоров'я та життєдіяльності людини, задоволення її потреб у відпочинку, фізичному розвитку та спорті. Окрім того, зелені зони стали надійними сховищами величезного генетичного різноманіття вітчизняної та світової флори і фауни, об'єктами підвищення екологічної культури, просвіти та природоохоронного виховання людей.

Нині охорона зелених насаджень, флори та фауни у населених пунктах здійснюється відповідно до національного законодавства України, Глобальної стратегії збереження рослин, багатьох конвенцій у галузі охорони біорізноманіття, про всесвітню спадщину та інших міжнародних документів. Відповідно до цього колекції видів рослин і тварин на об'єктах природно-заповідного фонду є національним надбанням Українського народу і мають виняткове значення для розвитку нашої національної та світової науки.

В останнє десятиріччя спостерігається тенденція проникнення ідей охорони природи у садово-паркове будівництво та ландшафтну архітектуру, що ставить перед цими галузями триєдине завдання:

- поліпшення екологічного стану міст і селищ країни через створення мережі заповідних парків, формування локальних екомереж у їх зелених зонах;
- оптимізація співвідношення площ заповідних та інших парків до всієї площі міських та селищних земель;
- пріоритетність збереження біотичного та ландшафтного різноманіття у межах населених пунктів та під час освоєння нових природних територій для забудови, організація моніторингу стану заповідних парків, підвищення рівня екологічної та природоохоронної свідомості міського населення.

Метою магістерської програми “Природоохоронне паркознавство” є професійна підготовка магістрів садово-паркового господарства, котрі орієнтовані працювати у ботанічних садах, дендрологічних і зоологічних парках, а також парках-пам’ятках садово-паркового мистецтва. За час навчання майбутні магістри садово-паркового господарства повинні:

1. отримати теоретичні, методичні і практичні знання у галузі заповідного паркознавства, вміти застосовувати ці знання у професійній ландшафтно-мистецькій, господарській та природоохоронній діяльності, а також поширювати їх серед населення;
2. вивчити історію створення та охорони садово-паркових об’єктів України;
3. орієнтуватися у правовому статусі, сучасних класифікаціях заповідних об’єктів, їх географії в Україні та світі;
4. володіти методами і засобами збереження біорізноманіття, вміти визначати оптимальні методи збереження колекцій у заповідних парках;
5. професійно описувати фітоценотичне середовище парків і давати їм екологічну оцінку;
6. знати структуру проектів організації, утримання та реконструкції заповідних парків.

Таким чином, включення циклу предметів за магістерською програмою «Природоохоронне паркознавство» у навчальні плани садово-паркових факультетів вищих навчальних закладів України.

Обсяг дисципліни – 90 годин. Лекцій – 16 годин, практичних робіт –14 годин, самостійних робіт – 60 годин. Самостійне вивчення матеріалу рекомендовано проводити за наведеною нижче літературою та даними методичними вказівками. Підсумковий контроль – іспит, проводиться наприкінці вивчення дисципліни.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів 3	галузь знань: 20 «Аграрні науки та продовольство»	Варіативна	
Атестацій – 2 Загальна кількість годин - 90	спеціальність 206 «Садово-паркове господарство»	Рік підготовки:	
		1-й	1-й
		Семестр	
		3-й	3-й
Тижневих годин: 8 (1 година лекцій + 2 години практичних робіт + 5 години самостійної роботи)	Другий магістерський освітній ступінь	16 год.	4 год.
		Практична робота	
		14- год.	6- год.
		Самостійна робота	
		60год.	80год.
		Вид контролю: іспит	

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни Природоохороне паркознавство – оволодіння теоретичними знаннями і практичними навичками щодо охорони природи, організації, планування і проведення природоохоронної діяльності й збалансованого, гуманного ведення лісового, садово-паркового господарства в Україні в наявних, а також створення нових об'єктів і територій ПЗФ та формування невиснажливої екомережі України і свого регіону зокрема.

Згідно поставленої мети, виділено основні завдання навчальної дисципліни:

- Дослідження територій та об'єктів парків ПЗФ як важливого інтегрального екологічного показника й оптимізація існуючих природно-заповідних територій (пріоритетний розвиток поліфункціональних) з метою поліпшення умов для збереження природних комплексів;
- удосконалення класифікації ПЗФ шляхом запровадження нових та уточнення статусу існуючих категорій;
- забезпечення репрезентативності ПЗФ за флористичною, біоценотичною, фауністичною, геологічною, ґрунтознавчою, ландшафтною й іншими екоознаками;
- формування загальнодержавної територіальної комплексної системи охорони навколишнього природного середовища (екомережі) на основі поєднання територій і об'єктів ПЗФ з іншими природними територіями, що особливо охороняються;
- запровадження регулярного наукового аналізу стану ПЗФ, органічного поєднання завдань розвитку природно-заповідної справи з системою освіти, екологічного та патріотичного виховання;
- підвищення ефективності участі України в міжнародному співробітництві у сфері природно-заповідної справи, створення міжнародних полі функціональних парків природно-заповідних територій;

- удосконалення системи державного управління, перш за все, національними природними та регіональними ландшафтними парками;

На сучасному етапі розвитку природно-заповідної справи досі актуальними і трьома найголовнішими її завданнями залишаються:

- пріоритетність збереження біоландшафтного різноманіття через формування національної екомережі України, організація системи екологічного моніторингу природоохоронних територій та управління ними, підвищення рівня екологічної й природоохоронної свідомості населення.

Знання та вміння, отримані при вивченні цієї навчальної дисципліни, будуть використані під час освоєння багатьох навчальних дисциплін, вивчення яких, згідно з діючим навчальним планом, здійснюється після цієї дисципліни, а також для професійної та практичної підготовки фахівця.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні **знати**:

- етапи історичного розвитку заповідної справи та паркознавства;
- сучасний стан заповідного паркознавства;
- основні категорії природно-заповідних об'єктів;
- фактори, види і ступінь техногенного впливу на території й об'єкти паркознавства;
- механізм резервування природних територій для заповідання;
- екологічні, юридичні та економічні засади функціонування заповідних об'єктів на території України;
- характеристику природно-заповідного фонду світу і методи його збереження;
- систему управління природно-заповідним фондом;
- чинне природоохоронне законодавство;
- структурно-функціональну організацію природно-заповідного фонду з огляду на заповідне паркознавство;
- засоби збереження і напрями використання природно-заповідного фонду парків.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні **вміти**:

- визначати наукову цінність біотичного і ландшафтного різноманіття заповідних парків;
- оволодіти основними методами виділення, проектування, створення та оцінки заповідних парків;
- встановлювати режими збереження заповідних парків їх екосистем і ландшафтів;
- оцінювати вплив антропогенних факторів на заповідні парки та їх екосистеми;
- організовувати еколого-освітню, просвітню та рекреаційну діяльність на території заповідних парків;
- застосувати знання в професійній та природоохоронній діяльності

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Атестація 1. Теоретичні основи природоохоронного паркознавства

Тема 1. СУТНІСТЬ ЗАПОВІДНОГО ПАРКОЗНАВСТВА

Сутність природозаповідного паркознавства. Характеристика етапів розвитку заповідної справи в Україні. Роль вчених в історії розвитку заповідної справи в Україні. Природно-заповідний фонд України – національне надбання. Ідеологія заповідної справи. Наукові засади заповідної справи як теорії і практики організації, функціонування і збереження заповідних територій різних рангів. Головні напрямки природоохоронних досліджень і природоохоронних дій (екологічний, заповідний, соціально-політичний, еколого-освітній, філософський і психологічний). Геосозологічні основи мережі природно-заповідних територій. Репрезентативність садовопаркових територій. Географічні, лісознавчі, гідрологічні, агроекологічні, адміністративно-територіальні основи формування мережі заповідних парків. Система природно-заповідних територій, її оптимізація (оптимізація мережі територій і об'єктів ПЗФ, пріоритетний розвиток груп високої категорії заповідності,

збереження генофонду, ценофонду, фауністичних та ландшафтних комплексів, сприяння підтриманню екологічної рівноваги). Основні періоди історії паркобудівництва. Визначні заповідні парки. Історія та заповідання

Тема 2. КЛАСИФІКАЦІЇ ТА МЕРЕЖІ ЗАПОВІДНИХ ПАРКІВ

Основні поняття про категорії природоохоронних територій. Функціональна класифікація заповідних об'єктів. Міжнародні класифікації природоохоронних територій. Класифікація природно-заповідного фонду України. Законодавче забезпечення охорони природи і заповідної справи в Україні (Закони України "Про охорону навколишнього природного середовища", "Про природно-заповідний фонд України", "Про тваринний світ", "Про Червону книгу", "Лісовий кодекс"). Природно-заповідні категорії та об'єкти вищої категорії заповідності в Україні. Статус і завдання природних заповідників, біосферних заповідників, національних природних парків. Вимоги щодо охорони природних комплексів і об'єктів та особливості управління ними. Характеристика природних і біосферних заповідників та національних природних парків України. Статус і завдання регіональних ландшафтних парків, заказників, пам'яток природи, заповідних урочищ, ботанічних садів, дендрологічних парків, зоологічних парків, парків-пам'яток садово-паркового мистецтва та основні вимоги щодо їх режиму. Класифікації садово-паркових об'єктів. Загальна класифікація парків. Класифікації паркових ландшафтів. Класифікація заповідних парків. Мережі заповідних парків. Створення заповідних стежок.

Тема 3. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ ЗАПОВІДНИХ ПАРКІВ

Методи збереження. Екологічний контроль. Базовий закон про природно-заповідний фонд: нормативно-правовий акт вищої юридичної сили, що визначає правові основи організації, охорони, ефективного використання природно-заповідного фонду України, відтворення, цінних і унікальних

природних комплексів і об'єктів.

Підстави притягнення винних до юридичної відповідальності.

Дисциплінарні стягнення. Підстава притягнення до адміністративної відповідальності

Вимоги до протоколу. Види кримінальних покарань. Такси для обчислення розміру відшкодування шкоди. Методика дослідження і оцінка території парку-пам'ятники.

Тема 4. ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПАРКОВОЇ ФІТОЦЕНОЛОГІЇ

Сутність науки: об'єкт і предмет. Методи досліджень. Структурна організація фітоценозів. Склад фітоценозу. Структура фітоценозу. Ознаки фітоценозу

Резервування природних територій. Виділення природних і антропогенних територій для заповідання. Фітоценотична структура старовинних парків.

Тема 5. ОСНОВНІ СИНТАКСОНИ РОСЛИННОСТІ ПАРКІВ ТА МЕТОДИ ЇХ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ознаки фітоценозу. Основні синтаксони рослинності парків. Напрями змін паркових фітоценозів. Змінність фітоценозів. Багаторічні зміни. Корінна рослинність — фітоценотична основа парків. Комплексна оцінка території заповідного парку.

Атестація 2. Прикладні аспекти природозаповідного паркознавства

Тема 6. ОСНОВИ РЕКОНСТРУКЦІЇ СТАРОВИННИХ ПАРКІВ

Застосування методів відновлення на реальних садово-паркових об'єктах різного функціонального призначення. Основні напрями і послідовність проведення передпроектних досліджень. Створення передпроектної документації. Основи реконструкції, відтворення та формування насаджень на

території старовинних заповідних парків. Консервація заповідних об'єктів садово-паркового будівництва.

Тема 7. ПРОЕКТНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАПОВІДНИХ ПАРКІВ

Клопотання про створення території парку як об'єкту природно-заповідного фонду. Проектування природно-заповідних територій на стадії їх створення (підготовка і подання клопотань, розгляд і прийняття рішень, зміна меж територій природно-заповідного фонду, резервування територій для заповідання). Оголошення про створення парку як об'єкту природно-заповідного фонду. Етапи створення території парку як об'єкту природно-заповідного фонду. Процедура створення об'єктів ПЗФ. Матеріали погодження.

Правові основи проектування. Структура проектів. Функціональне зонування. Методика реставраційних робіт об'єктів садово-паркового мистецтва і проект реставрації.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви атестацій і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усь ого	у тому числі				
		л	п	ла б	інд	с.р .		л	п	лаб	і н д	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Атестація 1.												
Теоретичні основи природоохоронного паркознавства												
1. СУТНІСТЬ ЗАПОВІДНОГО ПАРКОЗНАВСТВА	10	2	2			10	4	2	2			10
2. КЛАСИФІКАЦІЇ ТА МЕРЕЖІ ЗАПОВІДНИХ ПАРКІВ	10	2	2			10						10
3. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ ЗАПОВІДНИХ ПАРКІВ	10	2	2			10						10
4. ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПАРКОВОЇ ФІТОЦЕНОЛОГІЇ	10	2	2			5						10
5. ОСНОВНІ СИНТАКСОНИ РОСЛИННОСТІ ПАРКІВ ТА МЕТОДИ ЇХ ДОСЛІДЖЕННЯ	20	2	2			5						10
Разом за атестацією 1	60	10	10			40						
Атестація 2.												
Прикладні аспекти природоохоронного паркознавства												
6 ОСНОВИ РЕКОНСТРУКЦІЇ СТАРОВИННИХ ПАРКІВ	16	4	2			18	4	2	2			20
7. ПРОЕКТНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАПОВІДНИХ ПАРКІВ							2		2			10
Разом за атестацією 2	14	2	2			12						
Усього годин												
	30	6	4			30						
	90	16	14			60	10					80

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Визначні заповідні парки. Історія та заповідання	2
2	Методика створення еколого-пізнавальних стежок у Національних природних парках	2
3	Методика дослідження і оцінка території парку-пам'ятники. Використання експрес методу «RAPARM»	2
4	Фітоценотична структура старовинних парків	2
5	Комплексна оцінка території парку-пам'ятники на прикладі «П'ятничанського парку»	4
6	Методика реставраційних робіт об'єктів садово-паркового мистецтва і проект реставрації	2
	Всього	14

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Детальна характеристика етапів розвитку природно-охоронного паркознавства в Україні.	10
2	Міжгалузеві зв'язки природно-заповідної справи.	10
3	Найважливіші постаті митців паркобудівництва.	10
4	Наукові об'єкти ПЗФ України, які занесені до Державного реєстру наукових об'єктів, що становлять національне надбання.	10
5	Характеристика офіційних міжнародних "червоних книг і переліків біорізноманіття".	10
6	Характеристика Червоної книги України. Характеристика Зеленої книги України.	16
7	Історія розвитку науки про заповідні парки.	10
	Всього	76

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

1. Регіональні ландшафтні парки України і їх роль у збереженні унікальних і типових екосистем, біорізноманіття та генофонду видів.
2. Ландшафтно-ценотична репрезентативність природно-заповідних територій.
3. Ценотична репрезентативність природно-заповідних територій.
4. Флористична репрезентативність природно-заповідних територій.
5. Ландшафтна унікальність природно-заповідних територій.
6. Ценотична рідкісність і унікальність природно-заповідних територій.
7. Флористична рідкісність і унікальність природно-заповідних територій.
8. Порядок порушення і розгляду прохання про утворення та реєстрацію природного заповідника.
9. Порядок порушення і розгляду прохання про утворення та реєстрацію заказника.
10. Порядок порушення і розгляду прохання про утворення та реєстрацію національного природного парку.
11. Порядок порушення і розгляду прохання про утворення та реєстрацію регіонального ландшафтного парку.
12. Порядок порушення і розгляду прохання про утворення та реєстрацію біосферного заповідника.
13. Методика проектування і прокладання екологічних стежок на місцевості.
14. Карпатський національний природний парк і його роль у збереженні унікальних і типових екосистем, біорізноманіття та генофонду видів.
15. 20. Шацький національний природний парк і його роль у збереженні унікальних і типових екосистем, біорізноманіття та генофонду видів.
16. Національний природний парк "Українські Бескиди" і його роль у збереженні унікальних і типових екосистем, біорізноманіття та генофонду видів.
17. Національний природний парк "Синевір" і його роль у збереженні унікальних і типових екосистем, біорізноманіття та генофонду видів.

18. Національний природний парк "Подільські Товтри" і його роль у збереженні унікальних і типових екосистем, біорізноманіття та генофонду видів.
19. Національний природний парк "Святі гори" і його роль у збереженні унікальних і типових екосистем, біорізноманіття та генофонду видів.
20. Національний природний парк "Старогутський" і його роль у збереженні унікальних і типових екосистем, біорізноманіття та генофонду видів.
21. Національний природний парк "Тарханкутський" і його роль у збереженні унікальних і типових екосистем, біорізноманіття та генофонду видів.
22. Регіональні ландшафтні парки України і їх роль у збереженні унікальних і типових екосистем, біорізноманіття та генофонду видів.
23. Ландшафтно-ценотична репрезентативність природно-заповідних територій.
24. Ценотична репрезентативність природно-заповідних територій.
25. Флористична репрезентативність природно-заповідних територій.
26. Ландшафтна унікальність природно-заповідних територій.
27. Ценотична рідкісність і унікальність природно-заповідних територій.
28. Флористична рідкісність і унікальність природно-заповідних територій.
29. Порядок порушення і розгляду прохання про утворення та реєстрацію природного заповідника.
30. Порядок порушення і розгляду прохання про утворення та реєстрацію заказника.
31. Порядок порушення і розгляду прохання про утворення та реєстрацію національного природного парку.
32. Порядок порушення і розгляду прохання про утворення та реєстрацію регіонального ландшафтного парку.
33. Порядок порушення і розгляду прохання про утворення та реєстрацію біосферного заповідника.
34. Методика проектування і прокладання екологічних стежок на місцевості.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
66-74	D	задовільно	
60-65	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Рекомендована література

Основна

1. Ogrody rezydencji magnackich XVIII-XIX wieku w Europie srodkowej i wschodniej oraz problemy ich ochrony // Materiały z konferencji odbytej w dniach 22-26 maja 1999 roku w Lancucie i Zofiowce. Warszawa, 2000.
2. Абесинова Н.П. Виды реконструкции городских парков. - В кн.: Ландшафтная архитектура. Киев: КиевНИИПГрадостроительства, 1976. С. 41-51.
3. Агальцова В.А. Сохранение мемориальных лесопарков. - М.: Лесн. пром-сть, 1980. - 254 с.
4. Андриенко Т.Л., Плюта П.Г., Прядко Е.И., Каркуциев Г.Н. Социально-экологическая значимость природно-заповедных территорий Украины. - К., Наукова думка, 1991. - 156 с.
5. Андриєнко Т.Л., Онищенко В.А., Клєстов М.Л., Прядко О.І., Арап Р.Я. Система категорій природно-заповідного фонду України та питання її

- оптимізації (під ред. д.б.н. проф. Т.Л. Андрієнко). – К.: Фітосоціоцентр, 2001. – 60 с.
6. Архитектурно-планировочная организация мемориальных парков: Методические рекомендации. - Киев: КиевНИИПГрадостроительства, 1976. - 78 с.
  7. Балацкий О.Ф., Панасовский Ю.В., Чупис А.В. Экономика и организация охраняемых природных территорий. - М., ВО Агропромиздат, 1989. - 192 с.
  8. Биология охраны природы. / Под ред. М. Сулея и Б. Уилкокса. - М., Мир, 1983. - 430 с.
  9. Бишоп К., Грин М., Филипс А. Модели национальных парков. М., 2000.
  10. Бондаренко В.Д., Стойко С.М., Туниця Ю.Ю. и др. Охрана природы и природных ресурсов. - Львів, Вища школа, вид-во при Львівськ. ун-ті, 1985. - 192 с.
  11. Бондарь Ю.А., Абесинова Н.П., Никитина Е.Н. и др. Ландшафтная реконструкция городских садов и парков. - Киев: Будівельник, 1982. - 60 с.
  12. Борейко В.Е. История заповедного дела в Украине. Киевский эколого-культурный центр, К., 2002. – 272 с.
  13. Борисов и др. Природозаповедные объекты мира. - М., Агропромиздат, 1989. - 245 с.
  14. Вергунов А.П., Денисов М.Ф., Ожегов С.С. Ландшафтное проектирование: Учеб. для вузов по спец. Архитектура. - М.: Высш. Шк., 1991. - 240 с.
  15. Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття (переклад українською мовою). – Київ: Авалон, 1998. – 52 с.
  16. Горб К.М. Теорія та практика організації території особливої охорони: Навчальний посібник. – Дніпропетровськ: ДДУ, 1998. – 56 с.
  17. Горохов В.А., Лунц Л.Б. Парки мира. - М.: Стройиздат, 1985.
  18. Гостев В.Ф., Юскевич Н.Н. Проектирование садов и парков: Учеб. для техникумов. - М.: Стройиздат, 1991. - 340 с.
  19. Грищенко Ю.М. Основи заповідної справи: Навч. посібник. Рівне: РДТУ, 2000. – 239 с.

20. Давиденко В.М. Заповідна справа: Навчальний посібник для студентів екологічних, біологічних, природничих, лісівничих, агрономічних, зооінженерних факультетів вищих навчальних закладів III, IV рівнів акредитації. / В.М. Давиденко – Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА, 2001. – 140 с.
21. Денисов М.Ф. Ландшафтное проектирование при восстановлении парков. - М.: МАРХИ, 1986.
22. Жирнов А.Д., Гоздог М.Е. Дендропроєктування. Озеленення населених місць. Ландшафтна архітектура. /Завдання та методичні поради з практичних робіт/: 1997 р.
23. Жирнов А.Д., Мельничук Я.В. Реставрація та реконструкція ландшафтних об'єктів / Програма та навчально-методичний посібник з обмірної практики/: Львів, УкрДЛТУ, 1997. - 18 с.
24. Жирнов А.Д., Мельничук Я.В., Вільгельм О.К. Відновлення історичних об'єктів ландшафтної архітектури. Навчально-методичний посібник з курсового та дипломного проєктування. - Львів: УкрДЛТУ, 1996. - 44 с.
25. Ильинская Н.А. Восстановление исторических объектов ландшафтной архитектуры. - Санкт-Петербург: Стройиздат, 1993. - 159 с.
26. Инструкция по восстановлению памятников садово-паркового искусства в Белорусской ССР. - Минск, 1979. - 106 с.
27. Кучерявий В.П. На зелених орбітах Львова. Нарис-путівник. - Львів, вид-во «Каменярь», 1972. - 108 с.
28. Кучерявий В.П., Олейнюк О.Р., Лукянчук Н.Г. Сади і парки Львова. - Львів: Вид-во «Місіонер», 2001.
29. Лихачев Д.С. Заметки о реставрации мемориальных садов и парков. В кн.: Восстановление памятников культуры / Под ред. Д.С.Лихачева. - М.: 1981, с. 95-120.
30. Микулина Е.М., Барсова И.В., Баултина В.В. Использование исторических ландшафтов для отдыха. - М.: Знание, 1975.

31. Озеленение населенных мест: Справочник / В.И.Ерохина, Г.П.Жеребцова, Т.И.Вольтруб и др.; Под ред. В.И.Ерохиной. - М.: Стройиздат, 1987. - 480 с.
32. Рекомендации по приемам реконструкции городских зеленых насаждений / ОНТИ АКХ. - М., 1983.
33. Реконструкция городских зеленых насаждений / Ю.А.Атаманюк, Л.Л.Костюченко, Я.В.Остапенко. - К.: Будівельник, 1987. - 240 с.
34. Сахаров А.Ф. Основные принципы построения ландшафтных композиций реконструируемых парков. - В кн.: Ландшафтная архитектура. Киев: КиевНИИПГрадостроительства, 1976. С. 52-62.
35. Формирование зеленых насаждений при памятниках Древней Руси // Успенская Н.Д., Клименко Ю.А., Кузнецов С.И., Давыденко И.А.; Отв. ред. Гродзинский А.М., Черевченко Т.М.; АН УССР, ЦРБС. - Киев: Наук. думка, 1991. - 112 с.
36. Фурдичко О.І., Сівак В.К., Солодкий В.Д. Заповідна справа в Україні: Підручник. – Чернівці: Зелена Буковина, 2005. – 336 с.
37. Щукина Е.П. Восстановление памятников садово-паркового искусства // Вопросы охраны, реставрации и пропаганды памятников истории и культуры. - М.: 1979.
38. Щукина Е.П. Памятники садово-парковой архитектуры в структуре современного города. М., 1973.

Допоміжна

1. Дедю И.И. Экологический энциклопедический словарь. - Кишинев. Глав. ред. МСЭ, 1990. - 408 с.
2. Екологічна безпека Вінниччини. Монографія / За заг. ред. Олександра Мудрака. – Вінниця: ВАТ “Міська друкарня”, 2008. – 456 с.
3. Екологічна енциклопедія: у 3 т. / Ред.: А.В. Толстоухов (голов. редактор) та ін. – К.: ТОВ “Центр екологічної освіти та інформації”, 2006. – Т. 1: А-Е. – 432 с., 2007. – Т. 2: Є-Н. – 416 с., 2008. – Т. 3: О-Я. – 472 с.

4. Екологічне право України. Академічний курс: Підручник / За заг. ред. Ю.С. Шемшученка. – К., 2005.
5. Жизнеспособность популяций: природоохранные аспекты / Под ред. М. Сулея - М., Мир, 1989. - 224 с.
6. Закон України “Про екологічну мережу” // Відомості Верховної Ради. – 2004, №45.
7. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” // Відомості Верховної Ради. – 2004, №3.
8. Закон України “Про природно-заповідний фонд України” // Відомості Верховної Ради. – 1992, №34.
9. Закон України “Про Червону книгу України” // Відомості Верховної Ради. – 2002, №30.
10. Закон України про природно-заповідний фонд України // Відомості Верховної Ради України, N 34, 25.08.1992.
11. Заповідна справа в Україні: Навчальний посібник / За ред. М.Д. Гродзинського, М.П. Стеценка. – К., 2003. – 306 с.
12. Заповідники і національні природні парки України. К., 1999
13. Заповідні об’єкти Вінниччини / під заг. ред. О.Г. Яворської. – Вінниця : Велес, 2005. – 104 с.
14. Заповідні перлини Хмельниччини / За заг. ред. Т.Л. Андрієнко. – вид. 2-е, вип. і доп. – Кам’янець-Подільський: Вид-о ПП Мошинський В.С., 2008. – 248 с.
15. Запольський А.К., Салюк А.І. Основи екології: Підручник / За редакцією К.М. Ситника. – К.: Вища школа, 2003. – 358 с.
16. Збереження біорізноманіття України (друга національна доповідь) / під заг. редакцією Мовчана Я.І., Шеляга-Сосонка Ю.р. – К.: Хімджест. – 2003. – 110 с.
17. Збірник законодавчих актів України про охорону навколишнього середовища. - Чернівці, Зелена Буковина, 1996, том 1. - 340 с.
18. Зелена книга України /під загальною редакцією члена-кореспондента НАН України Я.П. Дідуха – К.: Альтерпрес, 2009. – 448 с.

19. Зеленая книга Украинской ССР: Редкие, исчезающие и типичные, нуждающиеся в охране растительные сообщества / Под общ. ред. Шеляг-Сосонко Ю.Р. - К., Наукова думка, 1987. – 216 с.
20. Земельний кодекс України // Відомості Верховної Ради. – 2002, №3-4.
21. Злобін Ю.А. Основи екології. – К.: Видавництво “Либідь”, 1998 – 248 с.
22. Итоги и перспективы заповедного дела в СССР / Проблемы заповедного дела. - М., Наука, 1986. - 204 с.
23. ІБА території України: території, важливі для збереження видового різноманіття та кількісного багатства птахів. – К. : СофтАРТ. – 1999 – 324 с.
24. Івашура А.А., Орехов В.М. Екологія: теорія та практикум: Навчальний посібник. – Х.: ВД “Інжек”, 2004. – 256 с.
25. Класифікація територій та об’єктів природно-заповідного фонду Вінницької області (на 1.01.2010) - www.vineco.ucoz.org
26. Ковальчук А.А. Заповідна справа: науково-довідкове видання. Ужгород: підприємство “Ліра”, 2002. – 312 с.
27. Кожевников Г.А. Как вести научную работу в заповедниках // Охрана природы. – 1928. - № 2. – С. 12-19.
28. Конференція ООН. Навколишнє середовище і розвиток. Бразилія 92. /Національна доповідь України. - К.: Час, 1992. - 42 с.
29. Концепція екологічної освіти. Проект. Київ, 2002.- 32 с.
30. Коржнев М.М., Шеляг-Сосонко Ю.Р., Яковлев Є.О. Чинники впливу антропогенних змін геологічного середовища України на біорізноманіття і людину
// Екологія довкілля і безпека життєдіяльності, №1, 2003. – С. 59-69.
43. Кравчук Г.І. Геологічна пам’ятка природи загальнодержавного значення - „Гайдамацький яр. ” ЗНП VI наукової конференції “Сучасні екологічні проблеми України”. – Вінниця: РВВ ВНАУ, 2011.с.13-16 с.
31. Мудрак О.В. Флористична різноманітність Поділля, її оцінка та структурно-порівняльний аналіз / О.В. Мудрак, Г.О. Білявський, О.М. Нагорнюк // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і

- природокористування України / редкол.: Д.О. Мельничук (відп. ред.) та ін. – К., 2010. – Вип. 145. – С. 74–85.
32. Мусієнко М.М., Серебряков В.В., Брайон О.В. Екологія: Охорона природи: словник-довідник. - К.: Знання, 2002. - 550 с.
33. Науково-освітній центр збереження біорізноманіття Мінекології України та НУ “Києво-Могилянська академія” – www.biodiv.org/default.shtml; www.ukma.kiev.ua
34. Національна екологічна політика України: загальні оцінки і ключові рекомендації. – К.: Copyright 2007-2008 ПРООН Україна – 2008 – 32 с.
35. Основи заповідної справи. – К.: Видавн.-поліграф. центр “Київський університет”, 2002. – 128 с.
36. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: Підруч. /За заг. ред. Л.Г. Мельника, М.К. Шапочки. - Суми: ВТД "Університетська книга", 2005. - 759 с.
37. Офіційний сайт Державного управління охорони навколишнього природного середовища у Вінницькій області. – Режим доступу: <http://www.vineco.ucoz.org>
38. Перспективная сеть заповедных объектов Украины / Под общ. ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонко - К., Наукова думка, 1987. – 292 с.
39. Південно-Бузький меридіональний екологічний коридор: стислий огляд біорізноманіття та найцінніші території / [В. Костюшин, А. Куземко, В. Онищенко та ін.] – Чорном. програма Ветландс Інтернешнл. – Київ, 2007. – 92 с.
40. Попович С.Ю. Природно-заповідна справа: Навчальний посібник. – К.: Арістей, 2007. – 480 с.
41. Природа Украинской ССР. Растительный мир / Андриенко Т.Л., Блюм О.Б., Вассер С.П. и др. – Киев: Наукова думка, 1985. – 208 с.
42. Природно-заповідний фонд Української РСР. - К., Наукова думка, 1980. – 260 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Державного управління охорони навколишнього природного середовища у Вінницькій області. – Режим доступу: <http://www.vineco.ucoz.org> <http://cites.org/> - Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES, Вашингтон, 1979 р.)
2. <http://ramsar.org/> - Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення головним чином як середовище існування водоплавних птахів (Рамсар, 1971)
3. <http://unesco.org.ua/> - Національна комісія України у справах ЮНЕСКО
4. <http://unesco.org/mab> - сторінка Програми ЮНЕСКО “Людина і біосфера”, в рамках якої створена Світова мережа біосферних резерватів
5. <http://whc.unesco.org/heritage.htm> - сторінка Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (Париж, 1972 р.)
6. <http://www.coe.int/> - сторінка Ради Європи.
7. <http://www.ecnc.nl/doc/lynx/> - сторінка Всеєвропейської екомережі на сайті Всеєвропейської стратегії збереження біологічного і ландшафтного різноманіття

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

КРАВЧУК Галина Іванівна

ПРИРОДООХОРОННЕ ПАРКОЗНАВСТВО

**Методичні
рекомендації для самостійної роботи
студентів агрономічного факультету
денної та заочної форми навчання
Галузь знань: 20 «Аграрні науки та продовольство»
Освітній ступінь: «Магістр»
зі спеціальності 206 – Садово-паркове господарство**

Видання -2

*Здано в набір 30.04.2018 р. Підписано до друку 28.04.2018 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Друк офсетний. Гарнітура TimesNewRoman.
Умов.-друк. арк. 1,0. Зам. № 139*

© Галина Кравчук, 2018